

i za čuvalduz

12

dolazi kraj dana
iza kočije
koju obnavlja rahman
milostivo joj vraćajući sjaj
na travnjaku ispred kuće
pa se i priča
o gamzigradu
i rimskim novčićima
sa likom feliksa
i štitonoše
uklapa u smiraj
koji nagriža oblike

tek

malo papirusa na stolu
čini stvari
relevantnim
toplo je u svijetlu
refleksije bakra
koji iskiva rahman

razgovor

možda
nećemo nastaviti
eklekticism
u prilazu
jeste prepreka
za suštinu

da

bar za mene

pa treba da prigovorim
svome zaključivanju
svaki stav i čin
sadržava pravdu
i kaznu i nagradu
zato čovjek ima pravo
na stav

ako sam razumio

odgovorio sam poslanju

a u takvima piše
da je ova nedjelja
Mladoga Mjeseca
uoči

Prve četvrti

07. safer 1417.
godine po hidžri

eh sad

ko kaže
da je tu
bio još neko
ako ga nisam
zapisao

mada

sve se zna
neću da ovaj tekst
bude drugačiji

NOVE KNJIGE

“ODBRANA GRAČANICE 25. 5. '92.” Autori:
Omer Hamzić i Mirzet Hamzić, izdavač:
“Monos”, Gračanica 1996. godine

Na zidnom satu sobe Pio Baroha u kružnom slijedu kazaljki sata stajala je mudra izreka o prolaženju vremena: “Svi oni ranjavaju, posljednji ubija.” Za neke u prethodnom ratu, ti posljednji već su davno istekli. Mnogi šehidi i druge žrtve ugradiše svoje živote u temelje ove nam drage i jedine Bosne i Hercegovine. Oni pretposljednji sati i dalje će kroz život ranjavati uspomenama rodbinu i prijatelje radi onih koje izgubiše. Drugima za opomenu i sjećanje, dva vrsna autora, Omer Hamzić i Mirzet Hamzić, koji su na neki način svojim pisanjem u toku rata već potvrđeni kao vrsni hroničari teških ratnih događanja - podariše nam knjigu “Obrana Gračanice 25.5. '92” u kojoj, ne pretendujući da obuhvate cjelokupnost političkih i ratnih zbivanja, u sažetoj formi ipak obradiše i sačiniše vremenski i geografski okvir za historiju ovog grada i ovog naroda.

Mnogi nepomenuti akteri, borci i drugi koji nesebično i patriotski doprinesoše slobodi, sa pravom će naći zamjerku zbog njihovog neisticanja u pomenutom štivu, ali, unatoč želji i namjeri, ipak skučenost zadate teme i nemogućnost prezentiranja svih imena i događaja, na neki način će opravdati logičnost izašlog obima, pogotovo ako se ima u vidu da sva imena koja su učestvovala i zatekla se na ovim prostorima u tom vremenu jesu

dio historije ali da ne mogu, objektivno, svi u pisani njen dio.

Knjiga "Odbrana Gračanice 25.5. '92" je geopolitičkoratni reljef po kome se u paralelama, dijagonalama, statistikom, govorom i emocijom odslikava pozicija odbrane Gračanice, šireg i užeg njenog okruženja. Taj dan "D", 25. maj/svibanj, u naslovu je uzet kao simbol i kao dan kada su sile mraka paklenih jahača Apokalipse bile suzbijene u svom mračnom naumu, kada je pobijedila želja za životom i svetinja odbrane rodnog praga - praga Gračanice. Činjenice su prezentirane kao ratni izvještaji, a nekada imaju slikovitu lahkoću pripovjedačke proze.

Svako od nas ko je bio u Gračanici tog pominjanog dana nanovo će se sjetiti užasa, pustoši grada i sa zebnjom u srcu zatočit će svoje misli podsjećanjem na granatiranje i istovremeno osjetiti blagost mira u odnosu na ono "studenno vrijeme" ukočenosti tijela od straha, od sve je-zovitosti rata, i smrti kao pratioca njegova.

Knjiga o kojoj govorimo ima četiri dijela. U prvom - "Gračanicom od Petrova do Dejtona" u jednoj zgusnutoj formi istaknuta su sva ona događanja koja su prethodila ratu, formiranje naših jedinica i njihove najvažnije akcije, zatim organizacija odbrane, ratna proizvodnja, Gračanica kao utočište brojnih izbjeglica, ratne štete kao posljedica divljačkih granatiranja i na kraju Dejton kao moguće rješenje ratne krize. U drugom dijelu - "Uprkos svemu - rat", u formi ratnog dnevnika prezentiran je slijed dramatičnih događanja poslije 20. maja, 1992. godine, oružane borbe i suprostavljanje četničkim nakanama, i napokon, 25. maj 1992. godine kao najteži ratni dan za Gračanicu.

U dijelu "Prvi šehidi" sabrana su sjećanja, lirski zapisi i podaci o prvim šehidima koji položiše svoje živote u temelje Bosne i slobode našeg grada. Iz poštovanja prema njihovoj žrtvi, mada budimo bolne uspomene, pomenut ćemo ih još jednom i neka im je neizmjerni rahmet duši: Mehmedu Ahmetbegoviću Meši, Vedadu Đonliću, Zuhdiji Šestanu, Hasibu Ferhatoviću, Hajrudinu Džebi-Bajbazi, Osmanu Ibrahimoviću, Mirsadu Hamziću, Šabanu Memiću, Vahidu Hankušiću i Asimu Šaki, i "ne govorite za one koji su pali na Božjem putu da su mrtvi." Oni žive sa nama.

U posljednjem dijelu ove knjige prezentirani su pogledi onih koji su bili u samoj žiži događanja kao istaknute vojne i političke ličnosti i na kojima

je bio presudni teret odlučivanja. Ovo što danas imamo, najbolje govori o njihovim ispravnim stavovima i odlukama koje su donosili.

Ne treba nikada zaboraviti koju smo strašnu neman imali spram sebe i čime smo počeli otpor dok su detonacije odjekivale gradom i okolinom i dok su se dizali dimni oblaci nakon eksplozija. Sjetimo se, pomenutog dana sve misli su nam bile usredotočene na najgori mogući ishod. Međutim, nakon godina koje su iza nas, svjesni smo čeličnog otpora i Allahove milosti za ovaj narod koji ostaje da traje, uz svjedočenje i ove knjige koja je jedan od dokaza za to.

M.Spahić

Amir Mašić, "Bosna se porobit' ne da" - pjesme, "Na trenutak prošlost nek' se vrati" - pjesme, "Tamo pod suncem" - pjesme za djecu, "Avicena" Sarajevo 1996. godine

U cilju suprostavljanja kulturnoj dekadenciji i "robtvu budućnosti" koja obećava sve pristuniju sterilnost duha, za svaku pohvalu su nastojanja pojedinih autora i umjetnika koji svojim djelovanjem pokušavaju demantovati ove crne slutnje, pa tako i poezija Amira Mašića, pjesnika iz Gračanice, ima svoje opravdanje i društvenu vrijednost, pogotovo u ovom vremenu kada je svako štampanje izuzetno skupo i teško dostupno mnogim, a posebno autorima sa margine.

Njegov dosadašnji književni i pjesnički rad nije bio publikovan u srazmjeri sa dužinom vremenskog perioda u kojem je stvarao svoje djelo. Tek ponegdje neka njegova sevdalinka bila je zapažena i uglazbljena. Međutim, sada mu se odjedanput pojavljuju tri pjesničke zbirke koje, inače, čine cjelokupan dosadašnji stvaralački opus ovog pjesnika. To su zbirke pjesama: "Bosna se porobit' ne da", "Na trenutak prošlost nek' se vrati" i "Tamo pod suncem".

Svaki kritičar mnogih novoizašlih knjiga lahko može uočiti prisutan folkloristički trend isticanja i glorifikacije vlastite nacionalne pripadnosti koja poprma oblike harizme, čime se ponekad banalizuje književna vrijednost, gubi piščeva erudicija i sužava njena fulgentnost. Tako je i u djelu pomenutog autora prisutna lementacija nad bosanskom ratnom kataklizmom, svim onim jadom i belajom koji poklopi ove prostore i ovaj

narod. U konvencionalnijoj formi već iščitanih i opjevanih pjesničkih tema, Mašić im se pridružuje i svojim poetskim slijedom, u zbirci pjesama "Bosna se porobit' ne da", pjevajući o hrabrosti bosanskih sinova, žrtvama, preziru i osudi zločina, upire misao i osuđuje sve ono što se desi i što donesoše monstrumi i uvedoše u ovozemaljski pakao nedužne da zgaraju tugom i bolom. U pjesmi "Očima tražim svoj dom" iz ove zbirke pjesnik nam otkriva tešku sudbinu izbjeglica: "Star sam ti družu, a izbjeglica / suza mi suzu stiže, / proklet neka je dušman kleti, / što me s ognjišta diže. / Sjedim sam k'o kamen, daleko gledam, / očima tražim svoj dom, / preda mnom samo daljina pusta, / i suza u oku mom." A u pjesmi "Sa mnom će, majko, jarani" pjesnik poručuje dušmanima: "Dušmanin kleti mnogo je htio, / dirnuo je ono što nije smio..." Naboj patriotskih osjećanja zrači i snaži cijelu zbirku koja je, što se tiče pjesama, ujednačenih kvalitativnih i kvantitativnih vrijednosti.

U zbirci pjesama "Na trenutak prošlost nek' se vrati", autora Mašića, uočljive su pjesničke tendencije ka podražavanju sevdalinke, oslikane bojom i duhom života predaka, pune ljubavi prema zemlji, ljubavi momka i djevojke. U ovim sevdali pjesmama stapa se priroda i duša, život i ljubav, u njima je, pjesnički manje ili više uspješno pohranjen i zadržan miris i kolorit Bosne u svom pravadnom obliku, patina njenog tla i adeta, njen sokak, dimije, nalune, ćilimi i sve ono što je čini prepoznatljivom. Za pohvalu je pjesnikovo nastojanje da nam nanovo oživi kaldrme i sokake, tarabe, mušebake i mjesečinu, da nam dočara miris behara i jorgovana. Drugo je pitanje koliko je u tome uspio. U pjesmi "Muhamede milo moje", prošlo vrijeme ljubavi opet osjetimo istim onim davnim zanosom: "Uzela je Semka ibrik / pa niz sokak ona ode, / na mahali pjevajući / zahvatila hladne vode. / niz pleći joj kose pale, / na mahali Semka stala, / srce joj je zaigralo / Muhameda je ugledala." ili u pjesmi "Otkud tebe da se sjetim": "Pusti srce nek lagano kuca, / nemoj draga dirat' uspomene, / gledaj slike i samo se sjećaj / da si nekad živjela kraj mene."

Mladi naraštaji u zbirci pjesama "Tamo pod suncem" od ovog pjesnika dobili su hrpu lijepih pjesama koje razbuktavaju plamen mašte i snova, da bi u slijedećim svojim igrama i svojim nestašlucima bolje razumjeli i više voljeli svijet oko sebe. Njihove bezgrešne duše bit će bliže i pažljivije

prema krhkosti cvijeta, boji leptira i osluškivanju cvrkuta ptica. Bliže, mnogo bliže bit će im život prirode iz koje potiče i njihovo postojanje, a koju im autor predočava u najljepšem koloritu i didaktički upućuje na ophođenje sa onim što je sačinjava. Njegove su pjesme za mališane govor prirode dostupan njihovom poimanju. "Još sa neba sunce ne miga, ne gleda / dok slavuj vesele note reda. / Pa pjesma najslađa tada krene / i budi mnoge spavače snene." Tako kaže pjesnik u "Pjesmi slavu". A u pjesmi "Ćuk" pjesnik nam je uspio dočarati noćne sate tišine. "Na mahalalu kad spusti se veče, / tad priroda na počinak kreće. / Kraj Hilmine kuće tad mali ćuk / na lipi razbije noćni muk. / Dok teku polahko noćni sati, / mjesec ćuka sa neba prati. / A ćuk na lipi zaposjeo kotu / pa sa nje ponavlja svoju notu."

Dakle, da ga ne bi preduhitrio "spokojan mir" i da bi se odupro užasu prolaznosti, pjesnik Amir Mašić u svojim, iako poodmaklim godinama života, suprostavlja se djelom, želeći na neki način ispuniti kur'anski zavjet da svaki čovjek iza sebe mora ostaviti nešto vrijedno da bi ispunio smisaono i djelotvorno svoje postojanje na ovozemaljskim prostorima. Autor je uvjeren da je ovim zbirkama to već na neki način učinio.

M.Spahić

Safet Berbić, "Sjenke na mjesečini", "Monos", Gračanica, 1996.

Uljuljkan u iluziju o bratstvoje-dinstvujućoj slozi, nisam ni sanjao da ću apsolvirati u Novom Sadu, a diplomirati u rovu.

STUDENTI

Završne riječi prve pripovjetke iz zbirke "Sjenke na mjesečini", prvenca Safeta Berbića, predstavljaju okvir koji ocrta sve taktove što se nađoše ispod ovog naslova.

I zaista, Safet Berbić, nije pripovjedač u strogom smislu ovog termina. Riječ je o stvaraocu koji nije mogao ostati nijem, riječ je o čovjeku kojeg se itekako tiče sve ono što se oko njega dešavalo. Više slutnjom nego logičkom namjerom, autor zbirke pripovjedaka "Sjenke na mjesečini" je na papir prenio dio onog što mu se počelo dešavati sa fizičkim i metaforičkim prelaskom mosta na Drini. Njeni graničari nisu više bili ljudi koji su godinama i stoljećima na njenim obalama proživljavali

svoj surovi životni vijek nego neke bradate spodobе za koje smo svi, kao i sam autor, vjerovali da su samo "produkt" nekih davnih ružnih vremena.

Začuđen, ali ne i izgubljen u nastalom vremenu, pripovjedač Berbić je ostao Bosanac. Na beskrupuloznost onih sa kojima je do juče drugovao, odgovorio je dvostruko: kao borac i kao umjetnik. Svaka od ovih aktivnosti dala je rezultate. Danas zastajemo nad onim što je stvorio Safet Berbić, umjetnik.

"Sjenke na mjeseci" predstavljaju zbir od dvadeset i šest tekstova koji u književno teorijskom smislu ne mogu odreda prekoračiti termin pripovjetke. Za najmanje dva teksta možemo reći da se radi o rudimentima eseja ("Hrast bosanski" i "Oda ženi bosanskoj"), pisma ("Epistola Radovanu Brankoviću - posljednjem prijatelju")...

Preostala dvadeset i tri teksta mogu se izdijeliti na tematskoj ravni, gdje dvije pripovjetke na fikciji grade svoju sadržinu, a sve preostale tretiraju stvarna dešavanja. Ili autor uspješno stvara ti vrstu priroda.

Ova, pomalo statistička šetnja, kroz "Sjenke na mjeseci" Safeta Berbića još uvijek u aksiološkom pogledu ne govori ništa o pričama zatvorenim u korice ove knjige, čija osnovna vrijednost i jeste u tome što nam uspješno prenosi atmosferu ratne zbilje koja je već iza nas. Berbić nije podlegao jednoj pomalo stereotipskoj predstavi - da tamo gdje nastaje smrt prestaje život. Naprotiv, u ratu koji je od skora iza nas, život i smrt su, koliko god to do banalnosti surovo zvučalo, dio svakodnevnice. Na nju su, kao vjernog pratioca, računali i oni koji su svakodnevno, kao dio redovnih ratničkih aktivnosti, bili tik uz neprijatelja kao i oni koji su godinama čučali u rovu ili do tog rova dolazili samo u rijetke posjete. Upravo taj životni sok koji se mogao iscjediti iz tog suhog života natapa najveći dio pripovjedaka Safeta Berbića. Sirova ratnička šala nerijetko se pojavi kao prva pratilja smrti ili teškog ranjavanja. To za nekoga ko nije "gulio" ratne straže može možda izgledati suviše surovo, ali to je doista bio jedini način da se opstane i izdrži. Upravo iz takve, dakle, surove, ratne atmosfere izrastaju likovi pripovjedaka Safeta Berbića. Čitalac će se teško odlučiti za svog junaka mada će svaki od njih, po pravilu, izmamiti suzu od čitaoca koja će

samo potvrditi da napor pripovjedača borca nije bio uzaludan.

Ovom prozom od zaborava su sačuvani mali veliki ljudi, junaci sa toliko srca i mašte bez kojih teško da bismo imali priliku da danas čitamo i pišemo o agresiji koja nas je zadesila. Nusret, Pela, Kobra, Bajro, Sejo, Džane, Zudo, Isak, Mirhet, Nevres, Hajro, heroji su koji su u pripovjetkama Safeta Berbića ostvareni sa toplinom saborca što je najbolji garant da će to zadovoljiti i one koji ove pripovjetke budu posmatrali iz čisto književno-teorijskog ugla. Sada se već sa velikom sigurnošću može tvrditi da će pripovjetke "Svi putevi vode na Brezumilo" i "Mali veliki ratnik" sa onim što nose osvojiti najširi krug čitalaca.

"Kabastom zamloradinčekom rukom Hamza je začepio rupu na svom ramenu. Iz rane je šikljala krv i plačući kao dijete Hamza je još jednom pogledao blijedo Mufidovo lice koje je do maločas bilo puno rumenila." ("Mali veliki ratnik").

Iako ovaj odlomak ne možemo uzeti kao karakterističan, on predstavlja jedan od najboljih detalja u zbirci "Sjenke na mjeseci". Bosanski čovjek (o kojem kratka odrednica "kabasta zamloradnička ruka" puno govori), iako i sam pogođen tako da je ishod neizvjestan, baca pogled na dječaka sa slijepom nadom da to nije kraj. Svaka od tih "bosanskih gromada", junaci pripovjedaka Safeta Berbića u svom herojstvu nikad ne prestaju biti ljudi. Iako svojim herojstvom, neprestanom borbom, silovito jurišaju na neprijatelje oni nikad ne gube iz svijesti da je nastala situacija splet nesretnih okolnosti i da je njihova borba samo napor da opet među ljudima bude više ljudskog. Zato nam se ponekad učini da autor nije u svoje junake ugradio osjećaja "nikad" i da je previše onog "opet". Ili rečeno jasnijim i razumljivijim jezikom junaci pripovjedaka "Sjenke na mjeseci" brane Bosnu da u jnoj bude mjesta i za one koji je pokušavaju uništiti i da se opet druguje i miješa.

Osnovni nedostatak pripovjedaka Safeta Berbića jeste neujednačenost. Odsustvo pažnje da se do kraja bdije na cijeloj dužini teksta i podpadanje pod uticaj gotovih fraza i banalnog jezika koji prati ratnike spuštaju često visoko dostignuti nivo do granice sa onim što prestaje biti literatura.

Kada se podvuče linija i zatvore korice ove nevelike knjige ostaje jedinstven utisak da je riječ o izuzetno moralnom naporu. Junaci Bosne razasuti po padinama i visovima kao da ustaju i

ponovo koračaju. Nastavljaju svoj poštenu život na način kako su ga i živjeli. Ljudski. Bosanski. Ili kako to sam autor kaže: "Negdje u srcu Ozrena jednog će dana jedan kamen pomilovati bistra Sedra i otići dunjalučkim slivovima do mora i okeana i pričati priču o Esadu Smajiću." ("Tigar bosanski").

Mirzet Hamzić

"Biseri i merdžani - izbor poslanikovih s.a.v.s. hadisa koje prenose i Buharija i Muslim" (izbor i prijevod sa arapskog: Fikret eff. Pašanović), "Monos", Gračanica 1996. godine.

Neutoljiva želja za Poslanikovim iskazima nanizanim kao struke bisera i merdžana su trajni zahtjev naših ljudi. Stoga je i obaveza više svih znalaca hadisa i arapskog jezika da daju dovoljno njihovih prijevoda za čitanje i proučavanje. To je i bio jedan od motiva gračaničkog glavnog imama Fikret eff. Pašanovića, koji se već afirmirao kao

prevodilac i provjereni tragalac za izvornim tekstovima islamskog nasljeđa da sačini ovaj zanimljiv izbor Poslanikove s.a.v.s. riječi koje prenose dvojica uvaženih učenjaka i Buharija i Muslim.

Riječ je o knjizi koja sadrži 140 hadisa, pravih dragulja izabranih i prevedenih na bosanski jezik. "Hadisi bi se mogli široko komentarisati, ali smo to izbjegli jer je riječ o istinskim biserima i merdžanima koje nije potrebno glačati i brusiti, jer ih je izrekao Draguljar riječi s.a.v.s. Mnogi od njih ili neka njihova druga predaja su prevedeni na bosanski jezik, ali je ovdje dat potpuno novi prevod za koji sam nastojao da bude što vjerniji izvornom tekstu, a da sačuva ljepotu i rječitost," kaže u predgovoru prevodilac ove knjige koja će, vjerujemo, naći svoje mjesto u našoj vjerskoj literaturi, a pravu funkciju ostvariti kada dođe u ruke čitalaca.

O. Hamzić

